

Matti Räsänen haastattelu Nuutajärvellä 28.10.2022

Haastattelijoina Jenni Sorsa ja Jussi Toikka

Milloin ja missä olet syntynyt?

Vuonna 1938 Nuutajärvellä.

Onko vanhempasi olleet myös lasitehtaalla töissä?

Vaari oli mänkemies ja isä puhalsi pulloja.

Oliko se sitten luontainen urapolku sinullekin?

Kyllä se oli.

Minkä ikäisenä aloitit?

14 vuotiaana muottipojaksi Grönbergin Aaron ja Vatta-Jallun verstaalle.

Mistä tuli nimi Vatta-Jallu?

Hänellä oli niin iso vatsa.

Miltä tuntui lapsena se työnteko?

Olihan se muottipojan työ aika rankkaa, mutta siitä pääsi sitten pikkuhiljaa ylenemään postipojaksi jne.

Saitko koskaan kopulista päähäsi?

Kerran tuli kun en huomannut puhaltajan merkkiä ja avannut muottia ajoissa, niin Aaltosen Artturi potkaisi minua (naurahtaa). Siitä pelästyneenä muistin jatkossa avata vormun. Siihen aikaan puhallettiin talouslasia, eli juomalasia nyt esimerkiksi. Silloin oli vain yksi taidelasiverstakko Niemen Jaakolla.

Pikariverstakolla olin sitten ennen kuin mestariksi pääsin. Teimme paljon Heikki Orvolan suunnittelemlia Helmi (1968) ja Herttua (1969) lasistoja, kunnes Oiva Toikka tuli kuvioihin.

Aloitin vuoromestarina sitten kun uusi tehdasrakennus Hakahytti valmistui vuonna 1974.

Sitä ennen olin Tsekkoslovakiassa parin viikon koulutuksessa perehtymässä sähkösulatukseen. Olitko siellä yksin matkassa? Oli siellä Antero Tammisto ja tulkki mukana, mutta jännä matkahan se oli, minun ensimmäinen ulkomaan matkani.

Näitkö lasinvalmistusta siellä tehtaalla käydessäsi?

Kyllä ja puhalsinkin verstakossa mukana.

Oliko se samanlaista kuin Suomessa?

Kyllä se oli, lasi oli yhtä lyhyttä ja muottiin puhallettiin. Suomeen palattuamme otettiin sähkösulatus käyttöön uudessa tehtaassa. Siellä olin vuoromestarina kunnes Artturi alkoi ryyppäämään ja pääsin hänen tilalleen hyttimestariksi.

Minulla oli kolme tehdasta johdettavana, eli Nuutajärvi, Humppila ja Napapiirin Lasi Rovaniemen yläpuolella.

Jouduitko usein käymään siellä pohjoisessa?

Kyllä kävin melkein kaksi kertaa kuukaudessa pari päivää kerralla.

Mitä työnkuvaasi kuului, vastasitko tuotannon sujuvuudesta ja laadusta?

Kyllä joo, normaalit työnjohtajan hommat, kuten puhaltajien palkkaamisen.

Teimme paljon myös liikelahjoja eri firmoille kuten nyt esimerkiksi Tapiolalle ja Kansallispankille.

Mikä tuntui työssäsi mieluisalta?

Se, kun kaikki sujui hyvin ja hukkaprosentti oli pieni, niin silloin koki onnistuneensa ja oli tyytyväinen.

Mikä on lempitekniikkasi?

Enimmäkseen pikarien teko oli mukavaa.

Teitkö omia puhallustöitä vapaa-ajalla?

Kyllähän niitä tuli tehtyä, lähinnä Oivan malleja. Kiinnostusta omaan taiteilijuuteen ei minulla koskaan ollut.

Miten on lasinpuhallus kehittynyt pitkän urasi aikana?

No ei kauheasti ole, muuta kuin työvälaineet ovat kehittyneet paremmiksi ja grafiitti on tullut käyttöön.

Onko lasimassa kehittynyt?

On kyllä tasalaatuisempaan suuntaan.

Olet työskennellyt monien taiteilijoiden kanssa?

Juu, Franckista se alkoi.

Minkälainen henkilö Kaj Franck oli?

Hän oli asiallinen herrasmies, aivan erilainen kun taas Oiva, joka sosiaalisempi ja tuli ihmisten kanssa hyvin toimeen.

Saara Hopea oli hyvä muotoilija ja asiallinen hänkin oli, mutta lähti sitten Porvooseen isänsä kultasepäntuotantoliikkeen.

Onko muita muotoilijoita jotka ovat jääneet mieleesi?

Harry Moilanen oli ja Arabian taiteilijoita kävi täällä myös teettämässä malleja 50-luvun lopulla. Vuokko Nurmesniemelle materiaali oli niin outo ja uusi, että aluksi siitä ei oikein meinannut tulla mitään, kun hän ei vielä tuntenut materiaalin rajoja. Mutta yhteistyöllä tuloksia alkoi lopulta tulla.

Kävitkö sitten muulla ulkomailla tekemässä?

Ruotsissa Orreforsissa ja sitten tuomaroimassa lasinpuhalluskilpailuja.

Ketkä ovat mielestäsi olleet parhaimpia puhaltajia, keitä olet arvioinut?
Unto Suominen ja Heikki Punkari

Tehtaalle tuli töihin italialaismiehet Armando Jacobino ja Giusto Ferro 50-luvulla, onko heistä muistoja?

Kyllä, minä olin avustamassa Armandoa. He osasivat nyppiä figuureja, kuten hevosia, mutta muottiin puhallus oli heille uutta. Arandolle tuli kai jotain kinaa johdon kanssa ja hän lähti sitten Kumelan tehtaalle Riihimäelle, jossa kuoli alle viisikymppisenä syöpään muistaakseni.

Dale Chihully tuli ryhmänsä kanssa tehtaalle ensimmäisen kerran vuonna 1995, mitä muistat siitä?

Hän oli kyllä oikein persoona, levoton mies (naurahtaa). Ne sekoitti koko hytin ja minusta se oli sellaista sähläämistä, ettei tiennyt mies oikein itsekkään mitä teki, mutta kova oli vauhti ja meteli.

Siitä muistuu mieleen tapaus, kun Franckilla oli aina tarkat piirrustukset ja hytissä laitettiin paikat niiden perusteella valmiiksi jo ennen hänen saapumistaan ja Oiva oli täysi vastakohta, hän tuli paikalle vaan joku takokortti kädessä, niin laitospiehenä ollut Kalle huudahti Oivalle ”mikset sää oo niinkuin Orvola!”, ”kun sillä on aina kaikki valmiina ja sää sekotat koko hytin!” Kalle ei pitänyt siitä että Oiva juoksutti häntä hakemaan aina milloin mitäkin muottia ja muuta.

Kun tehtaalla tehtiin kolmessa vuorossa, sopiko se yötyö/vuorotyö sinulle?

No ei oikeastaan, yleensä siihen ryhtiin tottui vasta toiseksi viimeisenä yönä ja sitten piti taas vaihtaa vuoroa. Ei se kolmivuorotyö ollut hyvä systeemi, kun osa siellä sitten torkkukin välillä, jolloin se kostautui kaikille ryhmässä.

Sattuiko sinun aikana tehtaalla mitään pahoja tapaturmia?

No ei mitään pahempaa onneksi sattunut.

Milloin jäit pois tehtaalta?

Se meni niin että, Oivakin oli siinä kuviossa mukana, kun siirryin Wetterhoffille töihin. Siellä laadin sen ohjelman lasialan artesaanin tutkintoon, mutta ei se ole sama enää, se on muuttunut paljon siitä.

Kerro vähän siitä koulun perustamisesta?

Vuosi oli 1993 ja meitä oli Oiva ja Antero ja wetterhoffin puolelta oli eräs mies Valkeakoskelta, jonka nimeä en nyt muista, perustamassa ja hyvinhän se lähti sitten käyntiin. Minä olin puhalluksen opettajana ja Antero Tammisto opetti materiaalioppia. Olin siellä muistaakseni kolmisen vuotta, kunnes siirryin Markku Salon puhaltajaksi. Markulla lopetin sitten vuonna....

Mitkä ovat olleet huippuhetkiä urallasi?

Se kun pääsin mestariksi. Työ oli monipuolista, jossa ei ollut kahta samanlaista päivää. Oivan kanssa oli kaikkein mukavinta työskennellä, hän oli niin rempseä kaveri eikä pingottanut.

Onko vuosien varrelta mitään erikoista tapahtumaa, mikä olisi jäänyt mieleesi?
No tämän voin kertoa, jos et kerro kenellekkään (nauraa). Yrjö Sundell kun lopetti tehtaalla, niin hän hautasi omat työvälineensä maakuoppaan talonsa pihalle.
Täytyy myöntää että Taisto sen meille jo paljastikin, mutta miksi sinusta Yrjö ne hautasi?
Nuutajärveläiset puhaltajat olivat niin kateellisia toisilleen, että eivät haluneet paljastaa työtapojaan tai erikoistyökalujaan toisille. Työkalut juuri kehittyivät ajan saatossa ja täällä olikin sitten hyvä työkaluseppä eli Martti Vienberg. Kaikilla ei ollut yhtä hienoja työkaluja tai esimerkiksi laattasaksia, jossa oli juuri oikeanlaiset säädöt.

Oliko sinulla harrastuksia?

Joo, soitin orkesterissa bassoa seitsemän vuotta. Soitimme kapakassa Forssassa ja Valkeakoskella mm. Unto Monosen kanssa. Unton vanhemmat olivat kartanolla töissä sotien jälkeen.

Olitko täällä kun vanha hytti paloi vuonna -50?

En, olin lastenkodissa silloin. Tulin 14-vuotiaana sitten uuteen hyttiin töihin. Hyttilaivassa oli varmaankin seitsemän verstakkoa ja Tanskalais valmistiset uunit. Kun vuonna -52 Helanderit lähtivät perustamaan tehdasta Humppilaan Niemen Jaakko pääsi aika nuorena taidelasiverstakon mestariksi Olavin tilalle.

Erilaisia kokeiluja tehtiin paljon 60-70 luvuilla ja tuotantoon päätyi lukuisia malleja, ehkä vähän liikaakin. Siinä Nuutajärvi poikkesi littalasta, mikä olikin erikoistunut pitkiin sarjoihin. Olitko mukana niissä palaverissa missä päätettiin otettiin malli tuotantoon vai ei? Kyllä olin aina mukana ja tehtävänäni oli arvioida montako tuotetta saa tehtyä tunnissa, josta määräytyi tuotteelle hinta. Oliko muotoilija mukana siinä vaiheessa? Joskus oli, mutta ei aina, kerran Franck suuttui ja nakkasi lasin päin seinää (nauraa). En muista tarkkaa tilannetta muuten, mutta kyllä Franckillakin temperamenttiä oli. Ja Oivakin sanoi kerran ”kyllä te minusta pääsette!”, mutta tuli hetken päästä takaisin leppyneenä. Jossain vaiheessa kun jouduttiin nipistämään taiteilijoiden tunneista hytissä ja Oiva, niinkuin tietysti muutkin taiteilijat olisivat halunneet lisää hyttiaikaa. He saivat sitä kyllä enemmän silloin kun valmistettiin näyttelyyn töitä. Kutsuttiinko taideverstakon puhaltajat aina näyttelyn avajaisiin? Kyllä kutsuttiin.

Mitä neuvoisit nykyisiä puhaltajia?

No toistoja ei voi koskaan tehdä liikaa, se kehittää ja pitää kädet vetreänä ja liikkeen sulavana. Ei auta mennä päätä pahkaa trummelille vaan muottiin puhallus on tärkeää opetella ensin hyvin.

Lasinpuhalluskoulu on tärkeä, koska siellä oppii perusteet ja lasin rajat. Jos ette olisi sitä silloin perustaneet, täällä ei välttämättä olisi yhtään uutta puhaltajaa enää? Voi olla niin.

Kiitos haastattelusta Matti.

Kiitos.